

Uz knjige »Zlatna vječnost kugle« Ljerke Mifka i »Riječi s izložbe« Zvonka Makovića

KRITIČARI ČIJA JE RIJEČ ZNAČILA AUTORITET

Posthumno objavljena knjiga Ljerke Mifka donosi kritike i eseje o značajnim ličnostima iz hrvatske suvremene umjetnosti, dok je Makovićeve knjiga zanimljiva cjelina koja pokazuje raznolikost njegova umjetničkog interesa

U raznim bibliotekama i u raznim nakladama izašlo je zadnjih petnaestak godina mnogo knjiga, koje su sabrane kritike mojih kolega (Bašičević: »Studije i eseji, kritike i zapisi« 1952-1954, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske; Radovan Ivančević: »Za Zagreb (suprotiva mnogim)« isto Društvo; Mladen Pejaković: »Ogledi o likovnom umijeću«, Art Studio Azinović; Ive Šimat Banov: »Glas za nesigurne«, isti nakladnik i druge).

Trenutno imam na stolu dvije slične knjige, koje su sabrale kritičke tekstove pokojne Ljerke Mifka »Zlatna vječnost kugle« (naklada zagrebački Ex libris) i Zvonka Makovića »Riječi s izložbe« – Studije i ogledi iz likovne umjetnosti (naklada Ljevak, Zagreb). Po mnogočemu to su dvije iznimno zanimljive knjige, prvenstveno radi osobnosti i stručnosti pisaca – kritičara čija je riječ u njihovom vremenu značila autoritet.

Kritike koje puno znaju

Ljerka Mifka (1943-2002) bila je pjesnikinja, esejistica i prevoditeljica te književna i likovna kritičarka. Uređivala je studentske časopise »Danas« i »Studentski list«, ali i »Čovjek i prostor« u kojima je objavila čitav niz i sada relevantnih tekstova o likovnoj umjetnosti. Osim tekstova o likovnoj umjetnosti priredila je i niz izložbi u zemlji i inozemstvu. Štoviše, osamdesetih godina 20. stoljeća otvorila je u Amsterdamu galeriju u kojoj je promovirala hrvatsku umjetnost.

Knjiga (posthumna) Mifkinih tekstova (270 stranica), eseja i kritika plod je ljubavi njezinih štovatelja i prijatelja. Još nije sazrela svijest o zaslugi i potrebi, zahvalnosti i zaokruživanju završenog djela. Bez nekog svoga nema ni spomena o tebi. U ovom su slučaju leđa ili srce podmetnuli zanesenjaci, poimence Ivana Mandić i Ivan Berislav Vodopija. I važni pozadinski emotivci Jelena Hekman i Tonko Maroević.

Knjiga, osim što ima četiri dijela, obiluje i bibliografijom te crno-bijelim reprodukcijama. Piše o umjetnosti Vanište, Knifera, Sedera, Nives Kavurić-Kurtović i Nataše Cetičić, Kožarića, ali i Brancusa... Vidljivo je da je odabrala značajne ličnosti iz hrvatske suvremene umjetnosti. Sigurnost ili impresioniranost. Svakako preširoka lepeza različitosti za afinitete. Mifkine kritike su intelektualne, a ne britke, puno znaju, uspoređuju i traže načitane suradnike...

Tonko Maroević pišući tekst pod naslovom »Umjesto pogovora – U međuprostorima« Mifkin likovnokritičarski posao preveo je, čini se na bolji termin »estetsko-esejistički« pristup umjetnicima. Svakako iz svakog teksta proviruje kulturna informiranost autorice, koja je imala sklonost bitnosti (esencijalizmu) kao čvrstoj točki svake analize o umjetnosti.

Tekstovi za različite čitatelje

O Zvonku Makoviću, čini se kako ne bi trebalo posebno pisati: povjesničar umjetnosti, profesor na Odsjeku za povijest umjetnosti, gdje predaje kolegije moderne umjet-

nosti i vizualne komunikacije; pjesnik, predsjednik PEN-a, monograf...

Knjiga »Riječ s izložbe« – Studije i ogledi iz likovnih umjetnosti – naoko je vrlo ekskluzivna knjiga. Ne zbog društvene uglednosti i sveprisutnosti Makovića u recentnom vremenu nego i radi odabranih tridesetak tekstova o Cézannu, Munchu, Toulouse-Lautrecu ili Jobu, Juneku, Tartagli, Kandinskom i Reiseru, Kožariću...

Ali nije to ni knjiga koja, poput sličnih, sabire objavljene novinske tekstove Makovića, već su to tekstovi pisani u različitim prilikama i objavljeni na različitim mjestima, pa analogno namijenjeni različitim čitateljima... Pojasnit će u predgovoru knjizi Maković: »...od onih koje se običava zvati zahtjevnijima, koji pripadaju mojoj užoj struci, dakle povijesti umjetnosti, do čitatelja koji su neke od ovdje uknjiženih tekstova znali pročitati u dokolici – dok su čekali da im poleti avion, dok su sjedili u tramvaju ili jednostavno ispijali neku kavu krataci si vrijeme...«

Točnije, tekstovi su preuzeti iz kataloga izložbi, iz »Globusovih« kolumni ili zapisa

poslije posjeta atelijerima. Zanimljivo je pritom da ih je za knjigu Maković pomalo prekrajao, redigirao. I možda još jedna neobičnost: naš kritičar nije nudio svoje tekstove nikome, nije tražio nakladnika, on je animiran, odabran, primoran. Tako je Biblioteka »Razotkrivanja« preko svoje urednice Nives Tomašević pokazala samosvijest, kreativnost i osjećaj za vrijeme. Maković je »in« i izdati njegovu knjigu pogodak je glamurno-društvene osjetljivosti.

Eseji nabijeni sadržajem

Knjiga »Riječ s izložbe« je zanimljiva cjelina koja pokazuje raznolikost Makovićeve umjetničkog interesa. Svjedoči i jedinstvenost autorovog stajališta, znanje i lapidaran izraz. Moći pretočiti veliko znanje, mnoštvo informacija, usporedbi i parabola... u jasan i stručan tekst vrhunac je ovladanošću tom komunikacijom. Uostalom, Maković je i predavač.

Čitajući kratke, nabijene sadržajem, eseje, studije, ogleda Zvonka Makovića (»Klimt i žene«, »Prva dama dade«, »Posljednji ukleti slikar«, »Karmelićanke iz Liverpoola...«) već od naslova smo privučeni tekstu. A

on se hvali potrebom da informira o dobroj izložbi; da bude dežuran u pišćevu zanosu zanimljivim umjetničkim djelom. Niti jedan tekst ne odaje muku nastanka. Niti jedan nije slabiji, ne pokazuje tendenciju zamora.

Zaključno, dobro je da je Maković natjeran na predaju rukopisa »Riječi s izložbe«. Čini mi se da će budućnosti biti mnogo lakše. Nekada smo prelistavali požutjele novine tražeći kritiku. Čak i prepisivali... A eto danas cijele biblioteke rasutih tekstova po novinama i časopisima.

Makovićeve knjige, osim ponutrine – sadržaja hvali se i vanjšinom u mjeri uknjižbe novinskog štiva. Tvrde korice i nepretenciozni papir, žučkasti, čvršći. Likovna oprema Luka Gusić. Knjiga nema niti jedne reprodukcije! Tek na naslovnici fotografija Makovića. Ili će čitatelj odmah pohitati da kupi knjigu ili neće uopće.

Marina BARIČEVIĆ

